

Bajkom k tajchom

Bajkom k tajchom predstavuje nielen známy slovenský cykloturistický projekt či dnes už dokonca turistický produkt, ale je to aj exemplárny príklad aktívneho občianstva, ktoré nečaká na iných, ale koná.

Tajchy sú historické umelé vodné nádrže v baníckom regióne Banskej Štiavnice, územia na Zozname svetového dedičstva UNESCO. V 18. storočí ich bolo vyše 60 a slúžili ako zdroj vodnej energie pre pohon banských a upravárenských zariadení. Dnes ich je už len niečo vyše 20 a sú nielen významným krajinárskym prvkom, ale najmä obľúbeným miestom rekreácie a jedným z turistických magnetov regiónu Štiavnických vrchov.

Štiavnické vrchy sú vo všeobecnosti regiónom s vysokým turistickým potenciálom. Okrem iných aktivít sú veľmi vhodné pre horskú cyklistiku. Stovky kilometrov pekných lesných ciest, desiatky kilometrov bývalých banských jarkov, ktoré spájali tajchy, veľa kultúrnych, prírodných a technických pamiatok, to všetko spolu vytvára oblasť zasnúbenú horskej cykloturistike.

Tak či tak, tento potenciál dlho ležal nevyužitý. Miestni bajkeri síce región poznali a dobre si tu zajazdili, ale cezpoľní či dokonca zahraniční cyklonávštevníci tápali, blúdili, neodnášali si najlepšie zážitky a najmä neprinášali veľa do miestnej ekonomiky.

Niekedy v roku 2009 sa situácia začala meniť. Dvaja bajkeri, Jano a Peter, sa rozhodli, že vytvoria a budú rozširovať sieť kvalitných MTB trás, ktorá predstaví región návštevníkom na horskom bicykli. Začali na slovenské pomery trochu netypicky. Nezačali totiž navštevovať miestne úrady, hľadať granty, zakladať združenia, písať články na facebook či rozprávať na seminároch, ale vzali náradie, farby a štetce a vyrazili do terénu. Vytvorili okolo seba partiu dobrovoľníkov, získali malú, ale významnú podporu od obce Hodruša-Hámre, od Banskobystrického samosprávneho kraja a pár ďalších organizácií a päť rokov trávili voľné chvíle kopaním, hrabaním, čistením, maľovaním, betónovaním a to stále dokola. Výsledkom bola sieť 100 kilometrov kvalitných horských cykloturistických trás, dobre vymyslených a dobre udržiavaných, dobrá internetová stránka www.bajkomktajchom.sk a voľne šíriteľná mapa. Región sa postupne stal známym ako miesto dobrej horskej cykloturistiky, v mestečkách a dedinách a objavilo stále viac a viac horských cyklistov, ktorí navštevujú reštaurácie a múzeá, nocujú tu, skrátka míňajú tu peniaze. Po niekoľkých rokoch sa k dobrovoľníkom pripojila aj oblasťná organizácia cestovného ruchu, ktorá pomohla vybudovať ďalších 100 kilometrov trás v ďalších častiach regiónu a tak sa Štiavnické vrchy a trasy Bajkom k tajchom stali známym centrom horskej cykloturistiky. Aj keď ekonomický prínos horskej cykloturistiky zatiaľ v regióne zmerať nevedia, je nespochybniteľný a viditeľný. A dvaja bajkeri Jano a Peter aj s malou hŕstkou dobrovoľníkov aj naďalej udržiavajú svoje trasy, pričom menej rozprávajú a viac sú v teréne.

Niekoľko ponaučení vyplýva z príbehu o Bajkom k tajchom:

Pracuj nie pre úrady, ale pre komunitu

Údržba prírodných trás je náročná a nie je to zisková činnosť, takže je problematické ju zabezpečiť (čo je vidieť na tisícoch kilometrov trás po Slovensku). Dobrovoľníctvo môže veľmi efektívne pomôcť riešeniu tohto problému, ale iba v prípade, že dobrovoľníci cítia akýsi „pocit vlastníctva“, cítia, že nepracujú pre politikov či pre úradníkov, ale pre seba a pre seba podobných. V našom prípade teda bajkeri dobrovoľníci pracujú pre bajkerov návštevníkov, pre dobrý pocit že ponúkajú pekné jazdenie iným bajkerom (ako aj oni chodia jazdiť do iných regiónov, kde sa zase niekto iný stará o trasy).

Nečakaj na úrady!

Bežný prístup ľudí, ktorí chcú niečo robiť pre spoločnosť či pre región je, že najprv ponúknu svoju ochotu miestnych úradom a inštitúciám a čakajú, že úradníci ich ocenia či dokonca podporia, zakomponujú do plánov a stratégií, budú ich propagovať. Iste, podpora miestnych úradov je veľmi dobrá, ale nie je nevyhnutná. Naopak, čakanie na podporu od úradov môže proces spomaliť až zastaviť a to aj napriek počiatočnému nadšeniu a ochote. Úrady sú zvyčajne konzervatívne, nie sú proaktívne a aktívni ľudia sú potom často tak demotivovaní pasivitou až neschopnosťou úradníkov, že ani nezačnú naplňať svoje myšlienky. Nečakajte na úradníkov, ba ani nepredpokladajte, že vás ocenia a podporia! Začnite uvádzať svoje nápady do života sami a zistíte, že to ide – aspoň spočiatku - aj bez nich. No je pritom takmer isté, že ak vaša myšlienka prežije a uvedie sa do života, príde aj záujem úradov a ich podpora.

Kvalita je dôležitá!

Častou chybou aktívnych ľudí je, že sa snažia pracovať viac a viac, rozširovať svoje spektrum, dokonca pracovať za iných, nezriedka aj za tých, čo sú za túto prácu platení. V prípade značkárov trás sa to napríklad prejavuje tým, že tvoria a značia stále viac a viac trás, pridávajú kilometre, smerovníky, panely.

Takýto prístup však často vedie k znižovaniu kvality práce a jej výstupov a upadnutiu záujmu. Prax teda ukazuje, že ak sa aktívny dobrovoľník niečomu venuje, tak je lepšie, ak sa venuje iba tomu jedinému, ale čo najlepšie, než ako keby mal priberať stále viac a viac aktivít (v našom prípade kilometrov) na úkor tej pôvodnej myšlienky.

Konaj a nerečni.

Ďalším bežným javom slovenského aktivizmu je, že celá iniciatíva začína formalizáciou. Aktívni ľudia, ktorí chcú niečo robiť, to nezačnú robiť, ale najprv zakladajú nejakú organizáciu, organizujú členské schôdze, zostavujú stanovy, vytvárajú komisie, pripravujú semináre, vydávajú letáky a zriaďujú stránky. Často sú potom prekvapení, že po roku či dvoch intenzívnej „práce“ za nimi vlastne nič nevidieť a ich záujem, zaniietenosť a ochota upadá.

Treba začať z opačného konca. Treba sa venovať samotnej podstate – stavať, starať sa, budovať, čistiť, hrať, viesť, sadiť, skrátka aktívne robiť to podstatné – a forme a štruktúre sa venovať, až keď to bude potrebné. PO polroku či po troch rokoch, skrátka „až potom“. Naši dvaja bajkeri založili občianske združenie až po piatich rokoch aktívnej práce, dovtedy ho nepotrebovali a napriek tomu vybudovali 100 kilometrov trás (a mimochodom aj teraz cítia nechúť voči „projektom“, správam, tabuľkám či účtovaniu).

Trvá to dlho. Veľmi dlho. Roky

Občianska aktivita nie je šprint, ale maratón. Aktivista nemôže čakať, že svoj cieľ dosiahne hneď či skoro. Už z podstaty aktivizmu vyplýva, že bojuje proti systému (či aspoň nie v rámci jeho zabehaných pravidiel) a tak môže trvať veľmi dlho, kým sa prejavia výsledky práce aktívnych občanov v danej lokalite, regióne či sfére spoločnosti.

... a nakoniec sa pozrite na www.bajkomktajchom.sk, choďte si tam zajazdiť a potom nezabudnite napísať niečo pekné do [Návštevnjej knihy](#) ☺.

English summary: Bajkom k tajchom (By Bikes to Tajchs)

„Tajchs“ are historical artificial water reservoirs built in 17. and 18. century in the region of Banská Štiavnica (the UNESCO World Heritage Site). They served as water energy sources for mining purposes originally, today they are popular place of recreation.

Local community of mountain bikers developed well managed network of MTB trails in this region. Originally it was activity of 2 persons, enthusiastic persons, then small group of irregular volunteers helped them. They started to maintain and mark some trails first, then they got small support from local village Hodruša-Hámre and from the regional administration. More of support came later from some private and corporate sources and also from regional destination management organisation. They developed and maintain 200 kilometres of quality MTB trails. Their activity grown up from work of two persons to small team of volunteers and they are still able to maintain and promote this network independently on any local institution.

Lessons learned

- volunteer work of active citizens has to be driven by mission, not by institution; bikers began to develop the trail network for bikers (local and visitors) and only then some institutions joined and supported their work, however still in small scale;
- though trail development and maintenance depends on local authorities strongly, volunteers learnt that public officials are not very supportive and they had to learn not only trail management in field but also lobbying and bureaucracy;
- quality matters! volunteers focus on quality of trail very much, they don't use „voluntary“ approach as any excuse for lower quality; it results in very good image of trails what brings the same benefits to the regional tourism as work of professional marketing organisations;
- very important aspect of the project is concrete activities, group doesn't speak and plan very much, they work in field instead, implementing concrete steps; even they established a formal organisation (association) only after 5 years of a field work, when it was inevitable for fundraising and bureaucracy;
- voluntary work is long-term task and volunteers have to be prepared for many years of work, often without any formal appreciation; on the other hand an informal appreciation from biker's communities from whole Slovakia and even from abroad is very good driving force.

More info: www.bajkomktajchom.sk (also in English).